

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תולדות הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון רצא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנוזה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת **ישראל אפרים מנשה** שי'
והרה"ח הרה"ת **יוסף משה** שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

ארץ הקודש

1469 President st.

ת.ד. 2033

Brooklyn, NY 11213

כפר חב"ד 72915

oh@chasidus.net

טלפון: 03-738-3734

718-534-8673

הפצה: 03-960-4832

נדפס באדיבות

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237

718-628-6700

תוכן העניינים

ה . . . . . מקרא אני דורש
יעקב ועשו האמורים בפרשה – יבאר טעמו של רש"י דפירש "תולדות יצחק – יעקב ועשו האמורים בפרשה" אף שמדובר בהם רק בהמשך הפרשה ולא פירש תולדות הם מאורעות יצחק עצמו, ויוכיח דלשיטתו תולדות בכ"מ מתפרש על בנים, ויבאר גם דיוק ל' רש"י ששינה ממ"ש הרמב"ן בפי' זה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה ע' 112)

י . . . . . פנינים – עיונים וביאורים קצרים

יב . . . . . יינה של תורה

רישא דעשו בגו קטפי' דיצחק: ההפרש בין ישמעאל ועשיו כח אברהם לפעול בכל מקום / כח יצחק לגלות את העומק שבכל דבר / בשורשו של עשיו ניצוצי קדושה גבוהים / "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא".

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו ע' 191)

טז . . . . . פנינים – דרוש ואגדה

יז . . . . . חדושי סוגיות

פלוגתת הרמב"ם והראב"ד במעשר קודם מ"ת – יביא מה שנחלקו הרמב"ם והראב"ד אי נתינת מעשר דאברהם הי' מגדר "מעשר", וראיית המפרשים נגד הראב"ד מהא דלא נתן מגידולי קרקע; יקדים דשיטת הראב"ד מיוסדת על המדרשות גבי עשו שרצה לעשר; עפ"ז מיישב דרק אי נחדש שנתינת אברהם היתה מגדר מצות "מעשר", אתי שפיר דברי המדרש.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה ע' 116)

כד . . . . . תורת חיים

מכתבי קודש מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, בענין "חזקה על תעמולה שאינה חוזרת ריקם".

כז . . . . . דרכי החסידות

מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אודות המוטל על כאו"א לחשוב לא רק על הנצרך לו, כ"א על מה שצריכים ממנו לעשות ולתקן.

יעקב ועשו האמורים בפרשה

יבאר טעמו של רש"י דפירש "תולדות יצחק – יעקב ועשו האמורים בפרשה" אף שמדובר בהם רק בהמשך הפרשה ולא פירש דתולדות הם מאורעות יצחק עצמו, ויוכיח דלשיטתו תולדות בכ"מ מתפרש על בנים, ויבאר גם דיוק ל' רש"י ששינה ממ"ש הרמב"ן בפי' זה

א. בריש פרשתנו: "ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק. ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפתן ארם, אחות לבן הארמי לו לאשה". וממשיך הכתוב לספר אודות תפלת יצחק על רבקה, שהיתה עקרה; ולאחר מכן על צער ההריון של רבקה, ומסיים בסיפור לידתם של עשו ויעקב.

ובפירוש רש"י בתחילת הענין:

"ואלה תולדות יצחק – יעקב ועשו האמורים בפרשה".

ובהמשך פירושו:

"ועל ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם, הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק; לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה. . הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק. וזהו שכתב כאן: יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק".

ומבארים המפרשים את החידוש שבדברי רש"י:

הנה יש פירוש ש"תולדות יצחק" פירושו המאורעות שאירעו עם יצחק. וכמו שפירש הספורנו: "ואלה תולדות יצחק – ילדי ימיו וקורותיו". ולכאורה כפירוש זה משמע מהמשך

הכתוב: "וואלה תולדות יצחק –) אברהם הוליד את יצחק", שזה הרי אינו "תולדות יצחק" במשמעות של בני יצחק, אלא התחלת סיפור המאורעות שאירעו ליצחק.

ולזה בא רש"י ושולל פירוש זה, ואומר ש"תולדות יצחק" מתייחס לבניו, "יעקב ועשו" האמורים (רק) בהמשך הפרשה; ומעתה קשה – איך נכנס לכאן "אברהם הוליד את יצחק"? וע"ז מתרץ רש"י, ש"על ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם, הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק וכו'".

[לשון הגור אריה: "פירוש, בשלמא אי הוי "תולדות יצחק" מאורעות יצחק, כמו "מה יולד יום", שכל דבר שאירע לו נקרא שנולד לו, לא קשה הא דכתיב "אברהם הוליד את יצחק", שגם זה מן מאורעות שלו; אבל עכשיו, שפירש "תולדות יצחק" הם יעקב ועשו, אם כן למה כתב "אברהם הוליד את יצחק"? לכך תירץ ועל ידי כו'"].

ב. ולפום ריהטא יש לשאול – למה באמת מיאן רש"י לפרש "תולדות יצחק" במשמעות של מאורעות, שלכאורה פירוש זה פשוט יותר, ומתיישב היטב בהמשך לשון הכתוב (ואז לא היה רש"י נזקק לפירוש המחודש ש"צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם כו'")? וכפי שמצינו בפירוש רש"י בפ' וישב (לז, ב), על הפסוק "אלה תולדות יעקב", שרש"י מפרש שם: "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם" – הרי שלדעת רש"י אפשר שפיר לפרש את תיבת "תולדות" במשמעות של מאורעות המתרחשים עם האדם, "ישוביהם וגלגוליהם"; ואם כן, למה לא פירש כך גם בעניינו?

והיה נראה לתרץ, שראיית רש"י שבנידון דידן "תולדות" פירושו בנים דוקא, היא מתיבת "ואלה":

ידוע, כי "ואלה מוסיף על הראשונים" (רש"י ריש פ' משפטים), ובפשטות: תיבת "ואלה" – בוא"ו המוסיף – מלמדת שיש המשך וקישור בין פרשה זו לפרשה הקודמת.

וזהו הטעם שאי אפשר לפרש שתולדות יצחק הם מאורעות יצחק, כי אז אין לזה שום המשך ל"תולדות ישמעאל" שבפרשה הקודמת, ששם הכוונה בוודאי לבניו (ולא למאורעות ימי חייו), וכמפורש שם: "בני ישמעאל"; ומכאן איפוא ההכרח בעניינו – כיון שפרשה זו באה בהמשך לשלפניה, הרי ש"תולדות יצחק" פירושו "בני יצחק".

ג. אך באמת י"ל שקושיא מעיקרא ליתא, כי לדעת רש"י פשוט הוא ש"תולדות" פירושו פשוטו כמשמעו: בנים (ואין בכלל קס"ד לפרש "תולדות" במובן של "מאורעות");

ומה שכתב רש"י בפ' וישב – "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם" – הנה כד דייקת בלשונו, גם שם כוונתו היא להשאיר תיבת "תולדות" כפשוטה (וכמו שהאריכו בזה במפרישי רש"י שם – רא"ם ועוד):

לשון הכתוב שם הוא "ואלה תולדות יעקב", ורש"י מפרש "ואלה של תולדות יעקב". מה נתכוון בהוספה זו של תיבת "של"?

לקראת שבת

ז

אלא:

לשון הכתוב מצ"ע נראה שבא לספר "תולדות" יעקב עצמו (ואז היינו צריכים לפרש שהפירוש "תולדות" הוא מאורעות וכיוצא בזה); ולזה בא רש"י ומחדש, שהכוונה היא לספר את "ישוביהם וגלגוליהם" (לא של יעקב עצמו, אלא) של "תולדות יעקב", היינו: של בניו.

ונמצא, שלדעת רש"י גם שם מתפרש לשון "תולדות" על בנים, כי כן הוא פירושה הפשוט של תיבת "תולדות"; וזהו איפוא ההכרח גם כאן לפרש ש"תולדות יצחק" לא קאי על מאורעות ימי חייו, אלא על בניו האמורים "בהמשך הפרשה".

ד. והנה, בפירוש הרמב"ן כאן: "ואלה תולדות יצחק בן אברהם – עשו ויעקב האמורים למטה". ויש הבדל בין לשונו ללשון רש"י: רש"י כתב "האמורים בפרשה", ואילו הרמב"ן נקט "האמורים למטה".

ויש לבאר הבדל זה:

"האמורים למטה" מתאים גם לדבר הנאמר מיד בפסוק הבא, או אפילו בהמשך פסוק זה גופא; אולם "האמורים בפרשה" מתייחס לדבר הכתוב רק בהמשך הפרשה, בהפסק של כמה פסוקים.

ומכאן ההבדל בין רש"י להרמב"ן:

רש"י לומד את "תולדות יצחק" ביחס ליעקב ועשו עצמם, (כפי שהם לאחר שנוולדו), והם הרי מוזכרים רק בהפסק של כמה פסוקים – ולכן דייק לומר "האמורים בפרשה", בהמשך הפרשה (ומדוייק יותר בהגירסא שבדפוס ראשון: "האמורים בסוף הענין");

אולם לדעת הרמב"ן "תולדות יצחק" כולל גם את הסיפור שהביא ללידתם, ובלשונו: "וזהזכיר הכתוב איך היתה לידתם", וזה הרי מתחיל מיד בפסוק הבא, שמסופר בו אודות נישואי יצחק ורבקה שהם הביאו ללידת עשו ויעקב. ולכן נקט "האמורים למטה", מיד בפסוק הבא.

ה. ובדרך הרמז יש להעיר, ששינוי זה בין ל' רש"י ול' הרמב"ן – "האמורים בפרשה" או "האמורים למטה" – שייך לעוד שינוי ביניהם: רש"י כתב "יעקב ועשו", ואילו הרמב"ן "עשו ויעקב".

וכד דייקת שפיר, שני השינויים תלויים זה בזה:

ידוע (רש"י פרשתנו כה, כו), שבלידה בפועל עשו קדם ליעקב, אבל ביצירה יעקב קדם. ומבואר בספרים תוכן הענין (ראה קיצורים והערות לתניא ע' מח ואילך. קונטרס ומעין מ"ג פ"ב. ועוד), שיעקב ועשו רומזים ליצר הטוב ויצר הרע: אמנם היצר הרע (עשו) מתגלה באדם קודם, אך בשורש הענינים היצר הטוב (יעקב) קדם.

לקראת שבת

ושייך זה גם להשתלשלות העולמות, שבגילוי תהו (השייך לעשו) קדם לתיקון (השייך ליעקב), אבל בשורש ובכוונה פנימית – תיקון קדם (ראה תורה אור, תורת חיים ואור התורה ר"פ וישלח).

ובהתאם לזה:

כאשר מדברים על "האמורים למטה", מצד ההתגלות בעולם למטה, מקדימים את עשו ליעקב – "עשו ויעקב האמורים למטה" (כלשון הרמב"ן);

אולם בשורש הדברים, מצד ה"מבט" של התורה כפי שהיא למעלה ("אורייתא וקוב"ה כולא חד") – "האמורים בפרשה" (כלשון רש"י) – הרי הסדר הוא "יעקב ועשו", יעקב קודם לעשו...

אבילות לג' שנים?

ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה

כשבא אברהם מהר המורי נתבשר שנולדה רבקה, ויצחק הי' בן ל"ז שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה . . ובו בפרק נולדה רבקה, המתין לה עד שתהא ראוי' לביאה ג' שנים, ונשאה (כה, כ ופרש"י)

מפירוש רש"י זה נמצא שיצחק נשא את רבקה ג' שנים אחרי פטירת שרה אמו.

והנה בפרשת חיי שרה (כד, סז) כתוב "ויקח את רבקה . . וינחם יצחק אחרי אמו", דעד נישואיו לרבקה עדיין התאבל יצחק על פטירת שרה אמו.

ולכאורה יוקשה: הרי הדין הוא שאפילו על אביו ואמו אסור להתאבל יותר מי"ב חודש (מועד קטן כז, ב), וא"כ איך התאבל יצחק על פטירת שרה ג' שנים?

ויש ליישב ע"פ פי' החזקוני (חיי שרה כד, סג). הובא גם בריב"א פרשתנו בשם מדרש) עה"פ (חיי שרה שם) "ויצא יצחק" – "מהיכן יצא מגן עדן שהי' שם משעת העקידה עד עכשיו שלש שנים".

ועפ"ז נמצא שלא שמע יצחק מפטירת אמו משעת העקידה עד ג' שנים לאח"ז, כי הי' בגן עדן. וכשממע נהג אבילות זמן קצר כדין שמועה רחוקה, ומיד "וינחם יצחק אחרי אמו". וק"ל.

(ע"פ לקושי שיחות ח"ה ע' 369 ואילך)

היאך מעשרין את המלח ואת התבן

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה

יודע ציד – לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות (כה, כז ופרש"י)

ב'משכיל לדוד' כאן הקשה איך רימה עשו את אביו להחשיבו כמדקדק במצוות כששאלו "איך מעשרין את המלח והתבן" הרי "בשאלתו זאת הי' מורה שהוא עם הארץ, ושאינו יודע הדין דתבן פטור ממעשר, ואין זו ערמה, דאדרבה יאמר אביו שאינו נותן לבו לשמוע בלימודים, דאם לא כן הוה ידע מה חייב ומה פטור"?

עוד הקשה ברע"ב על פירוש רש"י כאן, דלכאורה מה שאלה היא זו, הרי "אם באנו לעשרן נוציא מהן אחד מעשרה כשאר הדברים המתעשרים, ומה טעם לשאלה זו"?

ויש לבאר זה ע"פ מה שפירש רש"י על הכתוב (לך יד, כ) "ויתן לו מעשר מכל" – "ויתן לו אברהם מעשר מכל אשר לו", דביארו המפרשים (ריב"א וגור ארי' שם) דכוונת רש"י להשמיענו שהפריש אברהם מעשר מכל נכסיו, ולא רק משלל המלחמה.

ועפ"ז י"ל דגם כאן כוונת עשו הי' למעשר כספים מכל נכסיו, ולא למעשר זרעים וכיו"ב.

והנה מלח ותבן אין להם חשיבות בפני עצמם, וכשמעריבים אותם עם דברים אחרים

בהם בפועל ע"י עירובם בדברים אחרים, שאז
ניתוסף בשוויותם. ומישוב עפ"ז מה שסבר
אביו שהוא "מדקדק במצוות".

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה ע"י 116 ואילך.
ולביאור הדברים יעויין באורך להלן במדור
חידושי סוגיות)

יש להם חשיבות גדולה. דמלח נותן טעם
באוכלין, ובתבן משתמשים לעשיית לבנים
לבנין וכו'.

ועפ"ז יש לפרש שאלת עשו, דכוונתו
היתה לשאול, שכשמעריכים שוויות כל נכסיו
כדי להפריש מעשר, איך מעריכים את שוויות
המלח והתבן. האם לפי חשיבותם בפני
עצמם, או לפי השוויות שלהם כשישתמש

יינה של תורה

רישא דעשו בגו קטפי' דיצחק: ההפרש בין ישמעאל ועשיו

כח אברהם לפעול בכל מקום / כח יצחק לגלות את העומק שבכל דבר / בשורשו של עשיו ניצוצי קדושה
גבוהים / "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא"

במדרש 1: "ואלה תולדות יצחק בן אברהם: [וואלה]" מוסיף על הראשונים, על מה שכתוב למעלה הימנו בני ישמעאל, ומי היה זה עשו ובניו שהיה בנו של יצחק, וא"כ י"ל הואיל ואין כתוב אלא "ואלה תולדות" אף יעקב שהוא תולדות יצחק בכלל עשו? – ...ולכך "תולדות יצחק" חסר להוציא יעקב מכלל הרשעים".

והוא מוקשה מכל צד ופינה: א. היכן מצינו בפרשה שהיא עוסקת בעשו יותר מביעקב? ב. איך בכלל שייך לומר ש"תולדות יצחק" זה עשו רשיעא ולא יעקב?!

נקודת הביאור: פרשת תולדות עוסקת בדברי ימי חייו של יצחק (תולדותיו, נסיעתו לגרר, חפירת הבארות, ברכות יצחק), ובשם הפרשה נרמז החידוש המיוחד ביצחק שלא היה קודם לכן באברהם. וחידוש זה מתבטא ביותר בחילוק שבין היחס בין אברהם וישמעאל לבין היחס דיצחק ועשו. ומשום הכי נקראה "ואלה תולדות" ע"ש עשו, שבו

לקראת שבת

נראה ונגלה החידוש המיוחד דיצחק, וכפי שיתבאר.

* * *

ביחס בין ישמעאל לאברהם, ובין עשו ליצחק מוצאים דבר והיפוכו:

מצד אחד: לכאורה ישמעאל היה קרוב יותר (ברוחניות) לאברהם מכמו שהיה עשו קרוב ליצחק. דהא ישמעאל עשה תשובה בחיי אברהם² ומסתבר שהוא מכח השפעת אברהם עליו. משא"כ בעשו לא מצינו שעשה תשובה, ואדרבה, לפירוש חז"ל הרי שבעת מיתתו הוא הפריע לקבורת יעקב במערת המכפלה³.

לאידך גיסא: "אברהם יצא (ו'נפרד⁴) ממנו ישמעאל"⁵ ולא היה לו דין ישראל, ואפילו לא נחשב כיוורש לאברהם "כי לא ירש בן האמה הזאת עם. . יצחק"; משא"כ עשו אף שגם הוא "יצא" ו"נפרד" מיצחק, אבל היה זה באופן שהיה לו דין ישראל מומר, ואף נשאר יורש, כמש"נ⁶ "כי ירושה לעשו נתתי"⁷.

השייכות המיוחדת בין יצחק לעשו מרומזת גם במאמר חז"ל⁸ שקבורת "רישא דעשו" היתה "בגו קיטפי דיצחק" – דלכאורה הוא תימה, דהדין הוא⁹ "אין קוברין רשע אצל צדיק". ועד שמסופר בנביאים שהיה מעשה של תחיית המתים (!) כדי שנביא שקר לא ייקבר ליד אלישע¹⁰ – וכאן כש"עשו רשיעא" (כלשון חז"ל כאן) בא לערער על מערת המכפלה ומת, הוא נקבר "בגו עיטפי דיצחק" ?!

ורק שיש לחלק: שורשו של עשו היה גבוה מאוד נעלה, וקשור במדרגת יצחק. ורק שבבואו למטה בגופו היה רשע. וזה הרמז ש"ראשו" – שורשו (כפי שהוא בלי קשר לגוף), ה"ה קדוש, וזה נשאר "בגו עיטפי דיצחק". ומכל זאת נראה עד כמה אפשר ללמוד ממהותו של עשו על מהותו של יצחק.

* * *

2. ב"ב טז, ב. ב"ר פנ"ט, ז. פרש"י לך טו, טו.

3. סוטה יג, א. ועוד.

4. לקוטי תורה ואתחנן ה, א. שה"ש ט, ד.

5. פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. ספרי דברים ו, ד. האזינו לב, ט. ברכה לג, ב.

6. דברים ב, ה. וברש"י שם. קידושין יח, רע"א.

אבל ברא"ש ובמרדכי קידושין שם (וראה בארוכה שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך (פראג) סתתקכ"ח): דעשו לא ירש מאביו אלא לבניו כו'. וראה מהר"ט והמקנה שם.

7. היה אפ"ל, שהחילוק הוא שישמעאל היה בן האמה ועשו בן רבקה. אבל מהא שמצינו ביעקב שמיטתו שלמה שגם בני השפחות נקראו בני יעקב. והטעם: קודם מ"ת גם "בן האמה" יכול היה להיות בגדר "ישראל" ו"יורש".

8. תיב"ע ויחי נ, יג.

9. סנהדרין צז, א. טושו"ע יו"ד סי' שסב ס"ה.

10. מלכים ב יג, כא. וראה סנהדרין שם.

לקראת שבת

יג

הן אודות ישמעאל והן אודות יצחק נאמר שהם "יצאו ממנו" – והיינו, שהם "לקחו" הענין של האב שלהם כפי שהוא בקדושה, ו"הוציאו" אותו חוץ לתחום הקדושה. וההבדל ביניהם נובע מההבדל המהותי בין עבודת אברהם לעבודת יצחק:

עבודת אברהם היתה כידוע בקו החסד, בדרך "מלמעלה למטה" – היינו: שתפקידו היה לגלות אלוקות בעולם הזה, מבלי להתייחס למצב העולם. וכמו שהביא גם את הערביים שמשתחווים לאבק שע"ג רגליהם¹¹ שיכירו בגדולת ה';

יצחק היה בקו הגבורה, בדרך "מלמטה למעלה" – היינו זיכוך העולם ועשייתו כלי טהור לקדושה. וכמו שמצינו בו שעסק בחפירת בארות, שבחפירת באר ה"ז ע"י עבודה להסיר את החול והאבנים וכו' המסתירים על המעיין מים חיים הנמצא בעמקי האדמה. שבעבודת השם הוא העבודה והיגיעה של האדם להתקרב לבוראו, עד ששורגש בו האלוקות השורה בנפשו (מעין מים חיים).

ובכל אחת מדרכים אלו מעלה שאין בזולתה: בדרך "מלמעלה למטה" כאברהם, הרי שה"מטה" נעשה מושפע ומואר מאור ה"מעלה". אבל זה גופא אינו בגלל שה"מטה" באמת השתנה – אלא רק מפני שה"מעלה" מאיר. וכמו הערביים שאמרו "א-ל עולם"¹² – לא היה זה מצד דרגתם, ורק מכח אברהם.

ובעבודת יצחק "מלמטה למעלה" – משתנה ה"מטה" עצמו ומקבל שייכות לאלוקות. וכמו בחפירת בארות, שיצחק לא הוצרך להביא מים ממקום רחוק – ובמקום עצמו חפר והוציא משם מים חיים, שהיו כבר במקום הזה גופא מקודם לכן.

אבל יש מעלה בעבודת אברהם: דבכח ה"המשכה ממעלה למטה" לגלות אלוקות בדברים תחתונים כפי שהם בתחתוניותם, ואינם צריכים להשתנות. משא"כ ב"העלאה ממטה למעלה" חייבים הדברים התחתונים להתעלות ולהזדכך עד שיעשו "כלי" קיבול לאלוקות.

וזוהו החילוק בין עבודת אברהם לעבודת יצחק: אברהם פעל גם במצרים, והאיר את ה' אחד" גם בחוצה-לארץ. משא"כ יצחק שלא יכול היה לצאת מאר"י לחו"ל – כיון שתפקידו היה לעסוק בעניינים היותר מבוררים ועדינים, כארץ ישראל, ולהעלותם ולזככם לאלוקות.

ובזאת נשתנה עשו מישמעאל: אברהם יכול היה להשפיע עד למקומות הכי רחוקים, ולכן יכול היה לקחת את ישמעאל, שהוא "בן האמה", גוי ש"יצא לתרבות רעה" ולפעול עליו שיעשה תשובה. אמנם, מצד עניינו האמיתי אין ישמעאל בחלקו של אברהם, ולכן לא נטל חלק בירושה.

11. ב"מ פו, ב. פרש"י וירא יח, ד.

12. וירא כא, לג. סוטה י, סע"א ואילך.

לקראת שבת

אבל יצחק עניינו שהמטה והתחתון עצמו משתנה ומתעלה – ולכן גם ב"תולדותיו" מצינו שעשו הוא "ישראל מומר" ו"יורש" (דבתוכו מצוי מעין מים חיים שיש לחפור ולגלות). ואמנם, זהו רק מצד "רישי' דעשו", אבל כפי שהוא בהתגלות הרי שלא עשה שום תשובה, ולא היה לו שום שייכות עם אור הקדושה בפועל (ולכן קליפת עשו גרועה מקליפת ישמעאל). [וב' בחינות אלו ה"ה הכנה לעבודת יעקב, ואכמ"ל].

* * *

ע"פ האמור יובן מה שרוב הפרשה "תולדות" (שהכוונה היא לעשו, כנ"ל במדרש) – עוסקת בברכות יצחק ובהכנות וכו':

הסיבה שיצחק רצה לברך את עשו, אף שידע ש"כי ציד בפיו" – הוא מצד שורשו הקדוש של עשו ("רישא דעשו"), ששם יש הרבה ניצוצות קדושה נפלאים, וכמו נשמת אונקלוס הגר, רבי מאיר וכו'¹³;

היות שעבודתו של יצחק הוא לחפור בעומק ובעובי האדמה ולמצוא שם מים חיים – ביקש בעזרת הברכות "לחפור" ולגלות בתוך עשו את מקורו [ובאמת בירור עשו יכול להיות רק ע"י יעקב, ואכ"מ].

* * *

ההוראה מזה למעשה:

אם עשו הרשע, שהיה קודם מ"ת היה "ישראל" מכיון שהוא בנו של יצחק (אף שהוא מומר); ויצחק השתדל לגלות בו את שורשו וה"מים חיים" החבויים בעמקי נפשו –

על אחת כמה וכמה בין יהודים אחר מ"ת, בכל מעמד ומצב שלא יעמדו, ובפרט שגם היהודים שאינם כדבעי, ה"ה גם בצירום החיצוני טובים ומעולים באין ערוך מבחי' עשו (בהוספה ע"ז שבזמן הזה רובם ככולם בגדר "תינוק שנשבה") –

הרי שבוודאי ובוודאי חייבים להתמסר ולהתעסק בקירובם של כל היהודים, גם אלו שהם מאוד רחוקים מהיהדות, "לחפור" ולגלות את ה"מים חיים" שיש בהם.

מאידיך יש להזהר שדרך הקירוב יהיה כהוראת המשנה¹⁴ "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"; צריכים לקרב ולהעלות אותם אל התורה ולא ח"ו "לקרב" את התורה אליהם. אסור לעשות שום פשרות בתורה ומצוות, אפילו שמדמים שע"ז יקרבו לתומ"ת – התורה "עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת"¹⁵ ובמילא לא שייכא בה פשרות.

13. תורה אור פרשתנו כ, א.

14. אבות פ"א מ"ב.

15. רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ט.

והעצה לזה היא, להביט על כל יהודי ולבחון אותו כפי שהוא מצד "רישי" – שבאמת ה"ה רוצה לקיים את כל התורה כולה¹⁶. ואזי יתמסרו לעשות ככל התלוי בו לקרבו לה' ולתורתו ולמצוותיה, תורה תמימה.

ברכת יצחק לעשו דווקא

בעבור תברכך נפשי בטרם אמות
(כו, ד)

בפרשתנו מסופר בפרטיות איך שיצחק רצה לברך את עשו לפני מותו.

וידועה התמי, מדוע רצה יצחק לברך את עשו, האם לא ידע את רשעותו הגדולה?

ומבואר הוא ע"פ מ"ש בתורת החסידות, שעבודת יצחק בכללות ימי חייו היתה בחפירת בארות. ותוכנה שאף דבמקום ההוא נראה רק עפר וצורות, הרי ע"י חפירה בעומק האדמה, גילה יצחק שגם במקום ההוא נמצא "מים חיים".

והיינו, שעבודת יצחק היתה לגלות שגם במקום שנראה ריק מקדושתו של הקב"ה הנה ע"י חפירה בעומק מגלים גם שם ניצוצי קדושה.

ועפ"ז יובן זה שברך את עשו, משום שכוונתו היתה לגלות שגם אצל עשו שבחיצוניות נראה שרחוק הוא לגמרי מעבודת השי"ת הנה ע"י חפירה ועבודה קשה, יכולים לגלות שבפנימיות נפשו ה"ה קשור לעבודת הבורא.

ומזה הוראה אלינו, שאם גם אצל עשו הרשע עסק יצחק לגלות פנימיות נפשו ולקשרו לעבודת ה', הרי דברים ק"ו שצריכים לעבוד גם עם אלו הנראים כרחוקים מתורה ועבודת ה', ולגלות את פנימיות נפשם – "מים חיים", שישוכו לדרך אבותינו.

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו ע' 191 ואילך)

התנהגות עם הזולת רק במזת החסד

ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ
(כו, כח)

בהנהגתו של יצחק אבינו מצינו דבר והיפוכו:

מצד אחד היתה מדתו מדת הגבורה והיראה, וכמ"ש "פחד יצחק", וכדאיתא במדרש (ב"ר פס"ה, יב) על הפסוק בפרשתנו (כו, ב) "לא ידעתי יום מותי" – "אמר [יצחק] שמא לפרק אמי אני מגיע והיא בת קב"ז מתה והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה, לפיכך לא ידעתי יום מותי שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא", שכבר ה' שנים סמוך לפרק מיתת שרה, דאג יצחק שמא ימות.

אך מצד שני כשבירך יצחק את יעקב אבינו ברכו בכרכות נעלות מאוד ובהרחבה הכי גדולה. דברנו "יתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ", שיהי' לו כל טוב הן ברוחניות – "שמים", והן בגשמיות – "הארץ".

ומזה הוראה נפלאה לכל אחד ואחד:

אפילו מי שמחמיר על עצמו בכל דבר, והנהגתו היא בקו הגבורה והיראה, הרי זה שייך כשמדובר בנוגע לעצמו. אך בדברים הנוגעים לזולתו, אסור לו להתנהג בקו הגבורה, כ"א עליו להתנהג בקו החסד, ולתת בהרחבה גדולה, ובלי הגבלות.

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו ע' 217 ואילך)

חדושי סוגיות

פלוגת הרמב"ם והראב"ד במעשר קודם מ"ת

יביא מה שנחלקו הרמב"ם והראב"ד אי נתינת מעשר דאברהם הי' מגדר "מעשר", וראיית המפרשים נגד הראב"ד מהא דלא נתן מגידולי קרקע; יקדים דשיטת הראב"ד מיוסדת על המדרשות גבי עשו שרצה לעשר; עפ"ז מיישב דרך אי נחדש שנתינת אברהם היתה מגדר מצות "מעשר", אתי שפיר דברי המדרש

א.

שיטת הרמב"ם דאברהם לא נתן "מעשר", דלא הי' גידולי קרקע

ברין מצוות שנתחייבו בהם קודם מ"ת, כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ט ה"א): על ששה דברים נצטווה אדם הראשון כו' בא אברהם ונצטווה כו' ויצחק הפריש מעשר. והשיג עליו הראב"ד¹, ד"הי' ראוי לומר והוא הפריש מעשר", פירוש דבמצות מעשר נתחייבו בימי אברהם, והו"ל להרמב"ם לומר "והוא (אברהם, דבי' קאי) הפריש מעשר". חזינן דאיפליגו אי מצות מעשר הוא חיוב מימות אברהם או מימות יצחק, ויל"ע במאי קמיפלגי.

והנה, בנו"כ הרמב"ם על אתר (ראה רדב"ז, כסף משנה ומגדל עוז שם) פירשו, דנחלקו בפירוש הכתוב "ויתן לו מעשר מכל" (לך יד, כ) שנאמר גבי אברהם, דלהרמב"ם לא הי' זה כלל

(1) וראה תורה שלמה לך אות קלב. וש"נ.

לקראת שבת

מגדר מצות מעשר, דהא התם מיירי בשלל המלחמה שנתן אברהם מעשר ממנו למלכי צדק דהוה כהן (כמסופר בהכתובים שם), וא"כ בודאי אינו מכלל חיוב "מעשר", דהמעשר אינו נוהג אלא בגידולי קרקע (או יתירה מזו, דאברהם לא נתן מאומה², ופירוש הכתוב התם הוא, דמלכי צדק נתן מעשר לאברהם³, ואברהם הי' הכהן⁴).

משא"כ גבי יצחק נאמר "וימצא בשנה ההיא מאה שערים" (פרשתנו כב, יב), ואיתא ע"ז במדרש (בראשית רבה פס"ד, ו) ד"מדד אותה מפני המעשרות". אמנם להראב"ד גם נתינת אברהם היתה מדין מעשר⁵.

ותחילה יל"ע בשיטת הראב"ד, היכי סבר דהוא מדין מעשר, הא כנ"ל המעשר אינו אלא בגידולי קרקע. ולאידך, תימה מה יישבו המפרשים דברי הרמב"ם במה שביארו דהי' מעשר משלל המלחמה, הא היא גופא תיקשי לי' אמאי לא הזכיר הרמב"ם חיוב שני זה שקיימו אברהם, ליתן מעשר משלל המלחמה⁶ (או להאופן השני – המצוה שקיים מלכי צדק).

ב.

יקשה על הראב"ד מה ישיב להרמב"ם, ויקשה גבי המעשר דעשו

וב"צפנת פענח" (הלי' מתנות עניים פ"ז ה"ה⁷) כ', דמעשר זה משלל המלחמה, הוא מגדר

דיצחק למעשרות הי'. ודבריו צע"ג. כי בפשטות, כוונת הראב"ד בהשגתו על הרמב"ם הוא (א) על שלא מנה הפרשת מעשר עם המצות דאברהם, (ב) על מה שמנה מצוה זו בין המצות שנתחדשו ע"י יצחק. אבל גם לדעת הראב"ד י"ל שהאומד דיצחק למעשרות הי'. והרי כן דעת רש"י (תולדות כו, יב) ורמב"ן (שם כו, ה) שהביאו הדרשה שהאומד דיצחק למעשרות הי' – אף שפירשו (לך לך יד, כ) שאברהם נתן מעשר.

6) אין לתרץ כי בכלל אין זה ענין מעשר שלנו, כ"א כמוש"כ הרד"ק בשם אביו (הובא גם בטור הארוך) שמלכי צדק אמר לאברהם "תוכל לקחת המעשר מן הכל . . . כי כל מציל ממון חבירו המעשר הוא שלו על שטרח להצילו". כי א"א לפרש כן בדעת הרמב"ם כי [נוסף על שלפי"ז הו"ל לכתוב ששם תיקן דין זה (אף שבדוחק יש לתרץ שהרמב"ם מונה כאן רק מצות שהיו קודם מ"ת ולא דינים)] ברמב"ם לא נמצא דין זה שהמציל ממון חבירו המעשר הוא שלו.

7) וראה גם צפע"נ עה"ת פ' לך (ע' נו).

2) כי לא הי' לו ממה ליתן שהרי אמר "אם מחוט גו" (מגדל עוז שם. רד"ק בשם אביו. מקומות שנסמנו בהערה 4). ולדעת הראב"ד שאברהם הפריש מעשר – יש לומר שס"ל (א) שאברהם נתן מעשר "מכל אשר לו" ולא מן השבי (כדפירש"י שם – ראה ריב"א וגו"א שם). (ב) שכיון שהשלל נקנה לאברהם, אלא שויתר עליו למלך סדום – ויתר רק על שלו אבל לא על המעשר שהוא לגבוה (ריב"א, פירוש טור הארוך, אוה"ח (פסוק כא) וראה גם רמב"ן כאן).

3) בזהר (ח"א פז, ב) שהקב"ה נתן מעשר לאברהם. אבל גם לפי פירוש זה מוכח שקיימו אז מצות מעשר למטה, כי מצותיו של הקב"ה הם ע"י שהאדם מקיים המצות (תו"א לד, ד).

4) ריב"א. פירוש טור הארוך בשם י"ש מפרשים". חזקוני. וראה גם רד"ק שם בשם אביו (הובא בטור הארוך שם). וראה גם רד"ק שם בשם אביו (הובא בטור הארוך שם).

5) במגדל עוז שם "מדרשות חלוקות הם כו"י ומפרש שהראב"ד לא ס"ל הדרשה שהאומד

הציווי שנצטוו ישראל במלחמת מדין, להביא "תרומת המכס" מהשבי ומלקוח שלקחו ממדין⁸ (מטות לא, כח ואילך). ולדבריו נראה ליישב, דמחזור הא שהרמב"ם לא הזכיר מה שנתקיים ע"י אברהם, והא חיוב זה דמלחמת מדין אינו נוהג לדורות, כמ"ש הרמב"ם עצמו במ"א (סהמ"צ שורש ג). ועפ"ז תגדל הקושיא לשיטת הראב"ד, מה שפירש שהוא מדין מעשר.

ועוד זאת, דאף אם תמצי לפרש בהכתובים בדרך אחר דהי' מדין מעשר, עדיין יל"ע מהיכי תיתי הכריח הראב"ד דלא כהרמב"ם, עד שהשיג עליו דודאי הי' לו להזכיר מה שנתן אברהם מעשר, הא כיון דאיכא אף לפרושי בדרך אחרת שלא הי' זה מעשר, אין לזה הכרח מן הכתובים, וא"ש מה שהרמב"ם נמנע מלהזכירו.

והנראה בזה, בהקדם דרשת רז"ל (בראשית רבה פס"ג, ג'⁹) על הכתוב שנאמר בפרשתנו (כה, כז) "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה גו'", דעשו רצה "לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן¹⁰, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות¹¹" (פרש"י עה"פ). וביארו המפרשים (רע"ב, רא"ם גו"א ועוד. וראה פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה), דבדוקא שאל על מינים אלו, כיון שהמלח והתבן פטורים מן המעשר אפי' מדרבנן, ובזה הראה דהוא מדקדק במצוות, שמעשר אף ממינים שאינם חייבים במעשר.

ולכאורה הוא תימה, כמו שהקשו בספרים (ראה משכיל לדוד כאן. דברי דוד (להט"ז) כאן¹²), דלזה הו"ל רק לעשר בפועל לעיני אביו במינים אלו כמו שמעשרין במינים אחרים, ומה הועיל במה ששאל איך מעשרין, אדרבה – בזה הוכיח בורותו שאינו יודע סדר מעשרות אף במינים החייבים במעשר. ויותר מזה יש להקשות, הא ודאי לא נתכוין להדר במצוות

⁸ "מדרשו" מפרש "שהי' צד אותו ומרמהו בדבריו" (וראה נחלת יעקב על פרש"י שם)^[א].

⁹ יש להוסיף עוד: אם נפרש "יודע ציד" כפשוטו, הו"ל להקדים "איש שדה" ל"יודע ציד" (שהרי צידה כפשוטה הוא רק לאחר היותו בשדה). ומזה מוכרח שהענין ד"יודע ציד" הי' עוד בהיותו בבית טרם יציאתו לשדה.

¹⁰ ועפ"ז יומתק ג"כ הכרחו של רש"י לפרש שהמרמה היא בזה ש"שואלו". . היאך מעשרין כו", ולא כפי' הראב"ע שהענין ד"מלא מרמות" שייך לצידה כפשוטה.

¹² וראה לקמן הערה 16.

⁸ ודוקא לפירוש זה יומתק ההמשך בכתוב: אשר מגן צריך בידך (הרכוש והנשים והעם) ויתן לו מעשר מכל (אשר מגן), משא"כ לדעת רש"י – הרבאה לעיל הערה 2.

⁹ וכ"ה בפסיקתא דר"כ שם. ובתנחומא פרשתנו ח: מהו שתהא חייבת במעשר.

¹⁰ בריב"א עה"ת כאן: את הדמאי ואת המלח ואת התבן. וצ"ע.

¹¹ ראה רע"ב, רא"ם (ועוד) כאן ההכרח ע"ד הפשט שלא לפרש "יודע ציד" כפשוטו.

[אף שרש"י עצמו: (א) מפרש "איש שדה" – "וצודה בקשתו חיות ועופות" (והרי זהו ענין נוסף על "איש) שדה" – "אדם בטל" (וראה רא"ם וגו"א שם) – ודלא כתי' הא' ברא"ם). (ב) עה"פ (שם, כח) "ציד בפיו" מפרש בפיו הראשון "כתרגומו" (ענין הצידה כפשוטו), ורק בפיו הב' (ומדגיש שזהו

(א) ושאיני פרש"י לעיל (נח י, ט) – ששם מפורש "לפני ה'".

לקראת שבת

יותר מאביו, וכיון שודאי ראה דאין אביו מפריש מעשר ממנינים אלו (דאין המעשר נוהג בהן), איך חשב להיות מדקדק במה שאפילו אביו אינו מקיים.

ג.

יקדים דלהראב"ד נתן אברהם מדין "מעשר", דקודם מ"ת נהג בכל

והנה, לבד מזה יש להקשות בלשון השאלה (שהובאה בפרש"י¹³) "היאך מעשרין", מה נתקשה בזה¹⁴, הא בעצמו קרא לזה "מעשר" שהוא עשירית ממה שבידו¹⁵. ועוד, דבאם נאמר שפטורין מן המעשר, והוא שאל "היאך מעשרין", ודאי הוכיח בזה בורותו, דמלשון שאלתו משמע שחשבם לחייבים במעשר, ורק שלא ידע כיצד הוא סדר המעשר¹⁶.

וזהו רק באם ננקוט בלשון זה, אמנם מצינו גירסא אחרת במדרש שלפנינו, דגריס "היך מתקנין, ולגרסא זו אפ"ל דבהא גופא נתקשה, דכיון שבמנינים אלו ליכא מצות "מעשר", איך יוכל לתקן לאכילה בדרך אחר (דודאי בכל דבר צריך לתקנו לאכילה, בהראותו ד"לה' הארץ ומלואה" (תהלים כה, א)), וע"ד מה דפירש ה"גור ארי" שם, ובזה מחזור גם מה שלא הראה בזה בורותו. אמנם להגירסא הנ"ל, דשאלתו היתה "היאך מעשרין", אינו מיושב.

וליישב גם הגירסא האחרת, הוא רק באם נפרש כשיטת הראב"ד דמה שנתן אברהם הי' ממצוות מעשר, דעפ"ז אתי שפיר דרשת רז"ל, ובהקדם היישוב על הראב"ד ממה שהצדיקו המפרשים שיטת הרמב"ם, כיון דמצות מעשר הוא רק בגידולי קרקע.

די"ל בזה, דאעפ"כ ס"ל להראב"ד שהוא בכלל מעשר, דאף שדין מעשר הוא בגידולי קרקע, אמנם גדר זה גופא שבמעשר הוא ממה שנתחדש במ"ת, דניתנה תורה ונתחדשה

בדברי דוד כאן "דלא מספקא לי' אם חייב במעשר . . . אלא דהראה לפני אביו שהוא מחמיר על עצמו לחייבו במעשר אלא דמספקא לי' . . . בהך מעשר שאינו אלא חומרא מהו שיתן המעשר ע"פ האומד". ובמשכיל לדוד כאן: שהי' שואל ידענא דהתבן פטור מדינא, מיהו הרוצה להחמיר ולעשרו היאך יעשה דמסתברא דיש לו לעשות איזה חילוק ושינוי . . . ולא ליתא מינה חורבה לעשר מן הפטור על החיוב.

אבל פשוטות הלשון "היאך מעשרין" משמעו שפשיטא לי' שהם חייבים במעשר (כבמפרשים הנ"ל בתחילת ההערה). ועוד ועיקר: הבן חמש למקרא עדיין לא למד דאין מעשרין באומד או דאין מעשרין מן הפטור על החיוב, ואם זוהי כוונת רש"י הו"ל לפרש.

13) משא"כ לגירסת התנחומא דלעיל, דשאל אם חייבים במעשר.

14) וכבר הקשה בצידה לדרך על הרא"ם שכתב שמקורו של פרש"י הוא מתנחומא.

[בדפוס שני דפרש"י הגירסא "אם מעשרין". אבל בכת"י רש"י, דפוס רש"י ומפרשי רש"י (כולל הרא"ם) שתח"י הוא כבפנים].

15) כמו שהקשה ברע"ב על פרש"י כאן. – ופירושו "שהי' שואל מה טעם מעשרין כו" (ע"ש) [וכן מ"ש במהרי"ק על פרש"י (ירושלים תשל"א) "כלומר מאמתי מעשרין ואיזהו גמר מלאכתו" – אינו לפי פשוטות הלשון "היאך מעשרין". וראה פי' הדברי דוד שבהערה הבאה.

16) גו"א וצידה לדרך כאן.

הלכה, וקודם מ"ת היתה מצוות מעשר בכל דבר, ולזה נתן אברהם "מעשר מכל" מדין מצוות מעשר. וכדמצינו בשאר מצוות שקיימו האבות, דלא נתקיימו בכל דיניהם שבזמן הזה, וכמו מילה דלא ניתנה פריעת מילה לאברהם (יבמות עא, א) אף דבזמן הזה "מל ולא פרע כאילו לא מל" (שבת קלז, רע"ב). ועד"ז מצינו במצוות ייבום, דקודם מתן תורה קיימה אף ע"י האב או קרוב אחר מן המשפחה (רמב"ן וישב לה, ה'17), אף שבזה"ז מתקיימת רק באח. ועד"ז י"ל בנדר"ד שמצוות מעשר היו מקיימין בכל הנכסים, ומש"נ "ויתן לו מעשר מכל" קאי אכל נכסיו¹⁸, ולא רק אשלל המלחמה כשיטת הרמב"ם (דהא נתינתו משלל המלחמה כבר נתפרשה בפ"ע במה שאמר אברהם "אם מחוט וגו' אקח מכל אשר לך" (לך יד, כג), היינו שלא יקח מאום משלל סדום¹⁹).

ותו יש ליישב בשיטתו, דהוא סבר דמעשר שנתן אברהם הי' מדין "מעשר כספים", דמחוייב כל אדם ליתן מעשר מכל רווחיו (רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. טושו"ע יו"ד ר"ס רמט, ובש"ך שם), ואע"פ שחיוב זה הוא רק מדרבנן, הא קיים אברהם כל התורה ואפילו חיובי דרבנן (קידושין פב, א. יומא כח, ב), שלמדו זה מן הכתוב (פרשתנו כו, ה) "וישמור תורת גו"²⁰, וכיון ש"מעשר כספים" הוא בכלל מצוות מעשר (דבספרי (הובא בתורה עשר – תענית ט, א) יליף לחיוב "מעשר כספים" מן הכתוב שנאמר במעשרות (ראה יד, כב) – "עשר תעשר"), נוכל לומר דאברהם קיים מצוות מעשר במה שנתן מכל נכסיו.

ד.

עפ"ז יהי' מיושב שאלת עשו לאביו בדיני מעשר דמלח ותבן

ובאם נפרש כן במה שנאמר גבי אברהם "ויתן לו מעשר מכל", חזינן דאברהם קיים מצוות מעשר בכל אשר לו, שנתן עשירית מכל מה שבידו מדין "מעשר" (ולא מדין "תרומת המכס"), ונצטרך לומר בזה כנ"ל, דקודם מ"ת קיימו למצוות מעשר בכל דבר שהי' בידם ולא רק במינים שנתחייבו אחר מתן תורה (או שנאמר דקיימו אף "מעשר כספים" דרבנן שהוא בכל דבר, והוי ממצוות מעשר).

ורק לדרך זו נוכל ליישב הגירסא הנ"ל, דכיון שכן נהג אברהם ודאי הנהיג כן לזרעו,

17) וראה ג"כ חזקוני (שם, יג). רד"ק, מושב זקנים (מבעה"ת) ואוה"ח (שם, כד). דעת זקנים מבעה"ת (שם, כו).

18) כמ"ש הריב"א והגו"א שם.

19) וראה גם מפרשים שבהערה 4. מגדל עוז הלי' מלכים רפ"ט. – ומ"ש הרמב"ן שם (וראה הנסמך לעיל בהערה 2 בסופה) (דרק) "חלק הגבוה הפריש לתתו לכהן" – אינו בפשטות משמעות הכתוב שמלך סדום קיבל בחזרה מאברהם את הכל –

20) שזמה מובן שיתכן לומר דמש"נ בתושב"כ "ויתן לו מעשר" הכוונה בזה גם למעשר דרבנן, ונמנה (לדעת הראב"ד) מצוה זו שקיים אברהם (ולא כל המצוות שקיים עד שלא נתנו – וכקושיית הלח"מ"שם), כי נמנו רק אלו המפורשים (או עכ"פ מרומזים) בתושב"כ.

כמש"נ "יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' גו'" (וירא יח, ט), ודאי שגם יצחק הי' מקיים מצות מעשר כמו אברהם (ולהדרך השני', שהוא מעשר כספים, הוא מפורש יותר בהכתוב שם – "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה גו'"), בכל המינים, כולל המלח והתבן, ורק ששאלת עשו היתה "היאך מעשרין" במינים אלו²¹, כמש"ת.

ויובן ממה דמצינו במין דמלח ותבן, שבזה נבדלים משאר מינים, דאף שבפ"ע יש בהם שוויות מועטת ביותר (דהמלח ודאי אין משתמשין בו לבדו, ואף התבן אינו שוה כ"כ, כשמשתמשין בו בפ"ע להסקה בתנור או למאכל בהמה, כדמצינו בש"ס (שבת רפ"ג. שם לה, ב)), אבל כשנותנים אותם לתוך מינים אחרים להשביחם, הנה אף בכמות מועטת²² משבחים שוויות המין ההוא פי כמה, וכדמצינו בכתוב גבי מלח – "היאכל תפל בלי מלח" (איוב ו, ו), דהמלח מהפך המאכל מלהיות תפל, וכן התבן שנשתמשו בו ישראל לבנין הלבנים במצרים (שמות ה, ז ואילך), דאז מתגדלת שוויותו.

וזוהו שנתקשה עשו, אחר שידע שאביו מקיים מעשר מכל נכסיו²³, ומסתבר שהנתינה היתה מכולם יחדיו (ולא שנתן מכל מין בפ"ע חלק עשירי שבו), היינו שהיתה נעשית ע"פ אומדנא משוויות כל הנכסים יחד, ולזה נתעורר אצלו ספק איך צריך לחשב שוויות המלח והתבן שבנכסיו²⁴, דהא כנ"ל שוויים תלוי באופן שימושם²⁵. ובזה רצה שיסבור אביו שהוא "מדקדק במצוות" (כלשון רש"י שם), שמדייק באופן החשבון דעשירית מכל נכסיו (משא"כ באם נפרש שרצה לעשר ממה שפטור מן המעשר, אינו מובן לשון זה, דטפי הול"ל "מהדר במצוות" או "מחמיר").

21) להעיר גם מגו"א ועוד כאן.

22) להעיר מפרש"י לעיל (וירא יט, כו).

23) ובזה אין להקשות (כנ"ל בפנים) אשר שאלה זו מורה שאינו מדקדק במצוות כי הי' לו לידע מהנהגת יצחק – כי מובן שחשבון המעשר אינו דבר גלוי כו'. (ובמקום "סעיף א" צ"ל "בפנים").

24) עפ"ז יומתק הטעם שלא נקט רש"י כגירסת

הפסיקתא דר"כ (דלעיל בפנים) "מים (ומלח)".

25) בנוגע לדברים אחרים, גם אותם שכשמעריבים אותם בדברים אחרים נתוסף בחשיבותם – לכאורה אין שאלה, ודנים לפי חשיבותם בהווה בפועל. אבל בנוגע למלח ותבן, שכל (עיקר) חשיבותם הוא רק כשמעריבים אותם בדברים אחרים, מקום לומר שאצלם מחשבים ע"פ העתיד כו'.

חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם

נפילת רוח של עסקן – תוצאותי בלתי רצויות

...נעם לי לקבל עתה מכתבו, אף כי מובן שאינני שבע רצון ממצב הרוח הנשקף בו, והוא נפילת רוחו על אשר לפי דעתו אינו רואה פרי בעמלו ובעבודתו בתוככי הנוער. ואף כי מובן אשר שביעת רצון גמורה של עסקן ובר פועל איננה מביאה תוצאות טובות ביותר, כי עלולה היא להחליש את המרץ אשר בו, כיון שהיצר מפתהו לומר, עשית דיך והצלחת, ועתה יבואו אחרים וימשיכו; הרי גם קצה השני, היינו רגש של יאוש ואפילו של נפילת רוח חזקה, תוצאותי בלתי רצויות ועוד יותר מזיקות מאשר התוצאות מהקצה הראשון, כי הרפיון הנגרם על ידה גדול יותר.

חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם

בהנוגע לגוף הענין שהנוער שהשקיעו בו כל כך עמל, ובכל זה נסחף בזרם החילוני, הנה חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, אף שלא תמיד מצליחה באותה המדה שאלי שואפים ומקוים, ועוד זאת אשר לפעמים תכופות ביותר התוצאות נראות רק לאחר זמן מכמה וכמה סיבות, ולפעמים רבות מתאחר עד שמסתדר המחונך והמושפע בחיי משפחה, שאז אינו בעל שינוים כל כך, מביא בחשבון את כל העבר עליו ומצבו בהווה, ואז גם

התקופה שקבל השפעה מאיש פלוני במקום פלוני, נכנסת בחשבון זה ויכולה להכריע את כף המאזנים לצד הטוב.

ועוד זאת, ובהקדם המסופר על רבנו עקיבא, אחד מגדולי התנאים, ומעמודי התורה שבעל פה שלנו, שמספרים חכמינו ז"ל אודותו, אשר ארבעים שנה הי' מלמד משפיע ומחנך ונשיא, והי' לו ארבעה ועשרים אלף תלמידים, תלמידים בערכו, זאת אומרת שלפי מצב ידיעותיהם ואופיים, רב ומשפיע שלהם צריך הי' להיות בממדי איש כרבי עקיבא, ומפני סיבה הנה מתו כולם ר"ל ועלולה היתה התורה שתשתכח מישראל, והעמיד רבי עקיבא חמשה תלמידים, והם החזירו את כל התורה שבעל פה והפיצוה בישראל בזמנם ובדורם, ונמסרה דור אחר דור עד שבאה אלינו ולבנינו ולבני בנינו עד עולם.

— פשוט שאין תורתנו ספר סיפורים בעלמא, כי אם תורה כמשמעה לשון הוראה, אשר כל ענין שבה, מלמד הוא ומורה דרך לכל אחד ואחת, וביחוד סיפור הנ"ל הוא מופת חי אשר על האדם לנצל כשרונותיו בכל האפשרי, ואיזה תופעה שלא תפגע בו בעבודתו זו, איננו רשאי שתפעול עליו איזה נמיכת רוח, ואפילו אם הוא ח"ו על דרך האמור לעיל, אשר עמל של כמה שנים אבד בתוהו, כפי הנדמה לעיני בשר, עליו להמשיך במרץ ובשמחה בעבודתו הקדושה.

וסוף כל סוף בודאי יצלית, אף שאפשר על דרך האמור לעיל שבמספר גדול לא הצליח או שלא עשו פרי, הרי שבכמות קטנה יצליח הצלחה מופלגה, שתמלא את כל החסרון ותשביע רצונו בעד כל העמל אשר עמל, וכלשון הכתוב המובא על ידי חכמינו ז"ל בסיפור הנ"ל, בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידיך, כי אינך יודע איזה מהם יוכשר.

דוקא האמת הגלוי ובלי פשרות מתקבל אצל הנוער

בודאי צריך להתעורר רגש של מרירות, על כל אחד ואחת הנוטה מדרך הישרה מדרך התורה והמצוה, אפילו אם נטייתו זו היא רק לימים ספורים ובענינים קלים, כי כל רגע ורגע יקר הוא, וכל פעולה ופעולה רבת ערך, ובפרט צריך להיות רגש מרירות זו אצל המחנך והמשפיע, אבל המסקנות ממרירות זו הן, אשר בודאי צריך להוסיף אומץ בעבודתו אשר עד עתה, לשפרה ולהשלימה, והרי כלל כללו, אין לך דבר העומד בפני הרצון, ולא רק בנוגע לתלמידים חדשים ולמושפעים חדשים, אלא גם בהנוגע לאלו שלעת עתה לא נראית השפעתו בהם, או שנעלמה מעיני בשר, ועוד ביתר שאת.

וצריך להביא ולהסיק בחשבון אשר דרך הפשרה, אינה מצליחה בכלל, וביחוד בין הנוער, כי טענתם פשוטה, שאם אפשר לעשות פשרה לשליש ולרביע, אפשר ג"כ להגדילה ולעשות פשרה פשרה למחצה וליותר, ועוד זאת, אשר אם הדבר סובל פשרות, הרי זה עצמו ראי' שאינו האמת, כי דרכי השקר מרובות הן, אבל דרך האמת היא אחת, ואף שרואים שאי אפשר להפוך את התלמיד או תלמידה בבת אחת ולעשותו אדם השלם, ושינוי אפשרי הוא רק לאט לאט ומן הקל אל הכבד, הנה בשעת התעמולה עצמה מוכרחת

לקראת שבת

כה

ההסברה, שהדברים אשר אותם דורשים מאתו, אין הכל הם ואינם ממצים את השלימות, כי כל אחד ואחת מחויב בכל התרי"ג מצות, ורק שבהתחשב עם מצבו, מתחילים אתו בענין פלוני ופלוני, כיון שאינו מוכשר לעת עתה לקבל הכל ביחד.

ועוד זאת, אשר אין האמת סובל שניות, ובנוגע לעמנו גוי אחד בארץ, הרי כל שניות ממנו והלאה, אפילו אם לתקופה קצרה מקבלים אותה מפני כמה סיבות, וכמו שאין לנו אלא אלקה אחד כך אין לנו אלא תורה אחת, אשר קדושה היא כמו בדברה הראשונה אנכי ה' אלקיך כן גם בכל שאר האותיות והתיבות אשר מראשיתה ועד סופה.

ואין להתירא אשר הנוער לא יקבל זה, כי רואים במוחש את ההיפך, אשר דוקא האמת הגלוי ובלי פשרות מתקבל אצלם, אף שבחיהם המעשים עדיין לא הגיעו למדרגה לעמוד בכל הנסיונות הנפגשים בחיי האדם.

עבודה בעניני עצמו מסייעת בעבודת החינוך

הנקודה התיכונית מכל האריכות האמורה היא, אשר על כל אחד ואחת מבעלי השפעה וביחוד בשדה החינוך הכשר, לעבוד בכל מרצו ויכולתו בעבודה קדושה זו, ואף שאסור לו לוותר אפילו על הגרוע שבין תלמידיו, אסור לו גם כן לרפות ידיו ממלאכתו מלאכת שמים זו, אם רואה בלתי הצלחה בעבודתו, וסוף סוף דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, ובמשך הזמן יראה פרי טוב בעמלו.

— מובן שאם בכל עניני האדם זקוקים לעזר מן השמים, על אחת כמה וכמה בעבודת החינוך, אשר הכחות המנגדים על ה' ותורתו, נלחמים בזה בכל האמצעים והאופנים, ולהוספה בעזר מן השמים צריך להשתדל ע"י שלימות עצמו ובעניני עצמו, והענין כפשוטו בחיים היום יומים, מתאים לתורתנו תורת חיים ומצותי', ואין זה סתירה לעבודה עם הזולת, ואדרבה אחת מסייעת לחברתה.

ישמחני אם אקבל מכתב ידיעות ממנו שממשיך בעבודתו בהשפעה הרצויה בחוגו ובסביבתו, השפעה ברוח ישראל סבא במרץ ההולך וגדול מזמן לזמן, ותקותי חזקה אשר כעבור משך זמן לא ארוך, יוכל לבשר גם כן שנראים פירות בעבודתו.

(אגרות קודש ח"ב אגרת ג'תתט)

דרכי החסידות

שיחות ואגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מלובאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

תמיד יהי' לנגד עיני כאו"א מאנ"ש "על מה צריכים אותי"

כ"ק רבינו הגדול הי' נשען על אצילי ידיו הק' בדביקות עצומה ושמע תחנונו ובכיותיו, כעבור זמן נכון הרים כ"ק רבינו הגדול ראשו הקדוש, ואמר בדביקות עצומה: אתה אומר רק מה אתה צריך, ועל מה צריכים אותך אין אתה אומר.

הפלא עליך מדוע לא עשית מאומה על דבר קביעות לימוד ברבים

במענה על מכתבך, טוב הדבר שקבעת מושבך להצלחה בגו"ר ברמת יצחק, ויזמין לך השי"ת פרנסתך בריוח ובמנוחה שתוכל לקבוע עתים לתורה.

והפלא עליך מדוע לא עשית מאומה על דבר קביעות לימוד ברבים, ואיך אפשר הדבר, אשר מבין החמש מאות איש – כן ירבו – היושבים במקומך לא מצאת עדיין שנים שלשה אנשים זקנים או בינונים, אברכים, צעירים או בחורים, ללמוד עמהם דא"ח.

בשום אופן לא אוכל להאמין אשר בין קיבוץ חרדים כזה – כן ירבו – לא ימצאו כאלה אשר יראו להם מאמר חסידות, או שיחה, ובפרט אם יעוררום על זה ולא יתעוררו.

אין זה כי אם העדר עבודה ופועל, וביותר העדר הרגשת האחריות המוטלת על כל אחד, יהי' מי שיהי', גם אם בינוני בידיעת הלימודים בנגלה ובדא"ח, וצעיר בעבודה שבלב, עליו החובה והמצוה לעשות סביבה טובה, והוא לעורר להתעניין בקביעות לימודים ברבים בהלכה ובאגדה, ובאמירת שיעורי תהלים אחר התפילה, ולימוד דברי חסידות, ובמקום שאין מי שילמוד לפניהם ילמוד בעצמו כפי יכולתו.

לקראת שבת

כו

סיפור הארוך מאחד מחסידי אדמו"ר הזקן נ"ע, שהי' גביר גדול, ור"ל, אבד את כל הונו בטח שמעת סיפור הארוך הנודע מאחד מגדולי החסידים של כ"ק רבינו הגדול [אדמו"ר הזקן נ"ע] שהי' גביר גדול ובעל צדקה מופלג ועובד ה' משכיל בדא"ח, ולמדן מפורסם, ובעת מן העתים, ר"ל, אבד את כל הונו הרב ונשאר בעל חוב גדול, וגם בעת ההיא הגיע מועד נשואיהם של אחדים מקרוביו מבני משפחתו, שהבטיח להם לתת צרכיהם בנדוניא והוצאת החתונה, וגם מועד נשואי שתיים מבנותיו אשר נשתדכו כבר.

ויבוא לכ"ק רבינו הגדול וישפוך את לבבו ברוב כבי ובצער פנימי, באמרו אם יסרו השי"ת וח"ו גזר עליו עניות, מצדיק עליו את הדין, אבל איך אפשר הדבר אשר, ח"ו, ישאר בעל חוב ולא ישלם או שלא יקיים מוצא שפתיו אשר הבטיח לקרוביו ובני משפחתו, וגם נשואי בנותיו בכלל, הלא הבטיח להם בהיותו עשיר, אשר על פי תוה"ק הי' לו רשות להבטיח, ואם עתה לא יקיים הבטחתו הוי חילול השם.

ויבכה במרירות עצומה על העונש הגדול, ר"ל, אשר מענישים אותו מן השמים בחטא של חילול השם, ויעורר רחמים ותחנונים לפני כ"ק רבינו הגדול, כי יעורר עליו רחמים רבים ממקור הרחמים והחסדים האמיתים, כי ישלם החובות שלו ויקיים הבטחתו, ואח"כ מקבל עליו כל הנגזר, ח"ו, עליו בעניות.

ויסיים דבריו, רבי אני צריך לשלם כל חובותי, אני צריך לתת לכל הקרובים ובני המשפחה את מה שהבטחתי להם, ואני צריך להביא לשתי בנותי את אשר הבטחתי להן. כ"ק רבינו הגדול הי' נשען על אצילי ידיו הק' בדביקות עצומה ושמע תחנונו ובכיותיו, כעבור זמן נכון הרים כ"ק רבינו הגדול ראשו הקדוש, ואמר בדביקות עצומה: אתה אומר רק מה אתה צריך, ועל מה צריכים אותך אין אתה אומר.

כשמוע החסיד דברי כ"ק רבינו הגדול נכנסו הדברים בעומק פנימית נקודת לבבו ויפול מלא קומתו ויתעלף, וירא ר' זלמן המשרת העומד בפתח ויקרא לשנים מהחסידים שעמדו בחדר השני, ויוציאוהו וישפכו עליו מים ויעשו כמה סגולות עד שהעירו אותו מהתעלפותו.

כשהתעורר לא דיבר עם איש מאומה, והתחיל להתעסק בעבודה בתורה ובתפלה בחיות חדש ובמסירה ונתינה כזו ששכח על הכל, ואם היות שלא דיבר עם שום איש ובכל יום הי' יושב בתענית ועוסק בתורה ועבודה שבלב הי' בשמחה גדולה וכל עבודתו היתה בחיות רב ובעליצות הנפש.

...ביום השני בשבוע ההוא קרא כ"ק רבינו הגדול את החסיד, ויברכהו בהצלחה ויצוהו לנסוע לביתו לעסוק במסחרו, וכעבור איזה זמן נתעשר וישלם את החובות ויקיים את הבטחתו, ויעש חתונת בנותיו, ויתן הרבה צדקה יותר מבתחילה.

לקראת שבת

לעשות סביבה של תורה, לעורר בחיזוק היהדות וכו',
הוא מענה על "על מה צריכים אותי"

הפתגם הקדוש שאמר כ"ק רבינו הגדול "אתה אומר רק מה אתה צריך ועל מה צריכים אותך אין אתה אומר" צריך להיות חקוק בלב כל אחד ואחד מאנ"ש שי' . . ותמיד יהי' לנגד עיניו "על מה צריכים אותי".

תכלית בריאת גוף האדם וירידת נשמתו למטה ידוע הוא לכל, כי איננה בשביל כל עניני החומר והגשם, והדברים בזה ידועים ומפורסמים באופן שאינו דורש ביאור כלל, ואשר על כן הנה על כל אחד ואחד מאנ"ש שי' . . לעשות סביבה של תורה אור, לעורר בלימוד ברבים ובחיזוק היהדות ובקניני המדות טובות באהבת ישראל, אשר כל זה הוא מענה ברורה על הפתגם "על מה צריכים אותי".

(אגרות קודש חלק ג' עמ' תלח ואילך)

לזכות

הילד **יוסף יצחק שי**

לרגל תספורתו בשעטו"מ ביום ט' חשוון ה'תשע"א

*

נדפס ע"י הוריו

הרה"ת **מנחם מענדל** וזוגתו מרת **רייזל** שיחיו

קרינסקי

יה"ר שיזכו לגדלו לתורה, לחופה ולמעשים טובים

מתוך בריאות, נחת והרחבה

